

Lelkes gyakornokot keresünk!

Domokos Ferenc, Magyar Míra Mónika, Nagy András, Tomcsányi Sára

Diplomaprojektünk témája a hazai kortárs művészeti intézményrendszerben jelenlévő gyakornoki struktúra, amely a múzeumoktól kezdve a galériákon és művészeti projekteken át a kulturális folyóiratokig az intézményrendszer egyik működési alapját képezi. A Magyar Képzőművészeti Egyetem kortárs művészetelmélet és kurátori mesterszak végzős hallgatóiként ez számunkra meghatározó tapasztalat, mert sok más művészeti szakhoz hasonlóan képzésünk része a kötelező szakmai gyakorlat. A gyakornokság informális beszélgetéseinkben visszatérő téma, a tágabb művészeti diskurzusban viszont reflektálatlanság és hallgatás övezi.

A **Lelkes gyakornokot keresünk!** a gyakornoki rendszer mechanizmusait vizsgálja. Ez a rendszer szerintünk egyszerre jelent belépési lehetőséget és folyamatos, láthatatlan munkavégzést, miközben újratermeli a hierarchiát, a szakmai bizonytalanságot és a belső lojalitás kényszerét. Utóbbi egyúttal megnehezíti a működésmód megkérdőjelezését a művészeti mezőben remélt pálya érdekében, és hozzájárul a művészeti munka megbecsültségének hiányához is.

A projekt részeként közzétett kutatási kérdőívet több mint száz gyakornok és volt gyakornok töltötte ki. A lekérdezés online felületen zajlott, nem valószínűségi mintavételi eljárással. A beérkezett válaszokból érdemes kiemelni, hogy a kitöltők közel háromnegyede (76,3%) semmilyen fizetést nem kapott, tízből hat válaszadó (59,6%) úgy érzi, hogy munkája fizetett alkalmazottat helyettesített, a rendszert pedig szinte senki nem tartja méltányosnak: a válaszadókból mindössze egyetlenegy szerint bántak maximálisan felelősen a gyakornokokkal – úgy, hogy közülük közel minden harmadik (31,6%) bejáratott, tehát elméletileg megtervezett és szervezett gyakornoki programban vett részt. Akár mindennek következményeként foghatjuk fel, hogy a megkérdezettek közel felében (43,9%) ambivalens érzések keletkeztek a szakma iránt, közel egynegyedüket kiábrándította (22,8%) és egytöredéküket elbizonytalanította (21,9%), és mindössze 27,2 százalékukat erősítette meg a művészeti pályán maradásban. Beszédesebb az is, hogy a kitöltők 86 százaléka osztályalapú hozzáférésűnek tartja a kulturális gyakornoki pozíciók

elvállalását – egyetlen válaszadó sem utasította vissza ezt a megállapítást –, hiszen a fizetetlenség normalizálása eltérő terheket ró a különböző társadalmi háttérű pályakezdőkre.

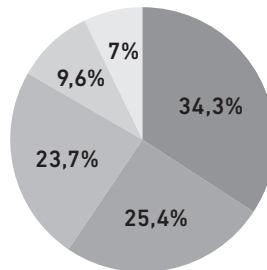
Célunk láthatóvá tenni a paradoxont, hogy a gyakornokság egyszerre feltétele és akadálya a valós szakmai integrációnak. A projekttel teret akarunk adni azoknak a hangoknak, amelyek eddig nem jutottak el a nyilvánossághoz, és az intézményi oldalról vett példákon keresztül fel szeretnénk vázolni a gyakornoki programok működő, nem kizsákmányoló alternatíváit.

Nem célunk a panasz kultúra újratermelése, amelyet éppen e struktúra hív életre azzal, hogy a kritika egyben a saját szakmai jövő kockáztatásával jár.

A következő oldalakon korai betekintést nyújtunk a projektbe. Egyrészt megmutatjuk a felmérés számunkra legérdekesebb statisztikai adatait, a teljesség igénye nélkül, de annál őszintébben; másrészt a kitöltők szavait idézzük, tartalmi korrekció nélkül. Így pedig a gyakornoki tapasztalatok, a megélt helyzetek és utólagos megállapítások az **index-link** kiadványon keresztül gesztusszerűen visszerülnek az intézményrendszerbe.

A **Lelkes gyakornokot keresünk!** – A **gyakornoki rendszer láthatatlan struktúrái a kortárs művészetben** projekt további két elemből, egy kiállításból és egy kiadványból áll. A témához kapcsolódó, különböző nézőpontokból írt, saját következtetéseinket is magukban foglaló szövegeket tartalmazó kiadvány bemutatására az azonos című kiállításunk megnyitóján, az **art quarter budapest**-ben fog sor kerülni. A 2026. június 5-i megnyitóra minden kedves gyakornokot, volt gyakornokot és érdeklődőt szeretettel várunk!

Köszönjük a kitöltőknek, és Loncsák Noémi szociológus segítségét!

Érezted-e, hogy a munkád fizetett alkalmazottat helyettesít?

igen, egyértelműen **34,3%**
inkább igen **25,4%**
inkább nem **23,7%**
nem **9,6%**
nem tudom **7%**

ÍGÉRET ÉS VALÓSÁG

„A tudásátadás, a tanulás és a szakmai fejlődés lehetősége. Ez nem történt meg, helyette kiszolgáló személyzet voltam. Az jó volt benne, hogy megismertem olyan művészeket, akikről korábban nem hallottam, vagy hogy láttam, mennyibe kerülnek a kortárs alkotások, mert addig fogalmam sem volt róla, milyen áron mozognak.”

„Azt dolgozhattam, amit ígértek, csak a munka közben láttam bele, hogy mennyire nincs pénze az intézménynek, és mennyire esélytelen, hogy valaha áttesznek fizetett pozícióba.”

„Nem kifejezetten volt ígéret, mert én kerestem meg őket. A helyzet úgy volt értelmezhető, hogy az intézmény szívességből talál nekem feladatokat, amiket elvégezhetek, és cserébe én megkapom annak a lehetőségét, hogy teljesítsek egy gyakornoki ciklust.”

„Konkrétan megígérve az elején nem volt semmi, csak már a vége felé az, hogy az egyik kiállításhoz kötődő projektben a gyakornoki pozícióm után is maradhatok, mivel erősen megalapoztam a kutatásommal – de aztán »anyagilag nem fért bele«. Ezt elég rosszul éltem meg.”

„Ez nem csak az első, a második gyakornokságom tapasztalata is. Sokszor beszéltünk a feladatköröm bővítéséről és a szerepem elmélyítéséről, de végül csak elhúzott mézesmadzag lett az ígéretekből. Ez csalódásként ért és azzal sem éreztem magam beljebb, hogy a hátam mögött volt egy hasonló munkakörű, több mint egy éves gyakornoki tapasztalat – szintén egy kereskedelmi galériában.”

„Sokszor kihasználva éreztem magam:, mert a teljes állású grafikus helyett dolgoztam, aki eközben a saját magánéleti dolgaival foglalkozott a gépén. Nekem az volt ígérve, hogy a keze alá kell dolgoznom, de úgy éreztem, helyette végzem a munkát.”

„Komoly kiállítás kifelé, arc és reprezentáció – komolytalan háttér és alapozás. Mindenkit mindenre felhasználás, természetesen ingyen akkor is, ha teljesen abszurd – például fogalmunk sincs a szakterületről – feladatról van szó.”

„Nem nagyon ígértek semmit, csak a szokásos általános copy-paste dolgokat. Ehelyett pár hétre rettenetesen nagy felelősséget helyeztek rám, és olyan dolgokat kellett tennem, amihez szakember kellett volna.”

Mit gondolsz? A rendszer egészében a gyakornoki pozíciók inkább:

LEGJOBB ÉLMÉNYED A GYAKORNOKSÁGOD ALATT

„A gyakornokságom alatt írtam egy szöveget egy számomra nagyon kedves kiállításról. A nyári szünetben egy hónapot dolgoztam rajta, nagyon szerettem a folyamatot. Megmutattam a művészeti vezetőnek, ő látott benne valamit, lektorálta, és felajánlotta, hogy az intézmény médiakapcsolatain keresztül publikálhatjuk a nevem alatt. Ekkor fordult meg először a fejemben, hogy akár komolyabban is foglalkozhatnék kulturális újságírással. A gyakornokságom után az intézmény egyszer visszahívott, hogy írjak nekik egy második cikket is. Ezekből a cikkekből pénzt nem láttam, de a későbbi, fizetett munkáimhoz nagyon hasznos referenciák voltak. Máig nagyon hálás vagyok a művészeti vezetőnek.”

„Közös cigizések a gangon, közös ebédek – egy vásárt babaház formájában terveztünk meg, és részben rám bízta az alkotások elrendezésének módját. Ez nagyon jól esett.”

„Megnyitókön beszélgetni művészekkel – amíg le nem csesztek, hogy menjek vissza töltögetni.”

„Mikor rájöttek, hogy előtte dolgoztam fordítóként, onnantól kezdve csak fordítottam. Legalább nem kellett hülyeségeket csinálni – bár olyan munkát végeztem, amiért korábban egy másik cégnél rendes fizetést kaptam, illetve nem volt semmi köze azokhoz , amiben szakmailag fejlődni szerettem volna.”

„Volt lehetőségem egy szakmailag elismert alkotó önálló projektjének kurátora lenni, illetve saját projektet létrehozni olyan alkotókkal, akiket elismerek és személyesen is szeretek, ami szuper élmény volt. De igazából azokat a pillanatokat szerettem, ahol azt éreztem, egy csapat vagyunk és közösen gondolkozunk a hely ügyeiről, mert mind hiszünk benne, hogy jó ügyet képvisel.”

Mely területen van a legnagyobb hiány?

„Havonta egy rendezvény a galériában, amin részt vehettem. Egyedül ott éreztem, hogy ér valamit a munkám.”

„Amikor elismert szakmabeli emberek más elismert szakmabelieket szidnak.”

„Rájönni, hogy az installálás tud jó buli is lenni, ha jó emberekkel csinálod!”

„Akkor kerültem fel Pestre, nem értelmiségi családból. Segített kicsit belerázódni az egész világba.”

„A régi gyakornoksági főnököm találkozott az egyik eseményen az aktuális főnökeim egyikével, és a régi agyondicsért, és kérte az aktuálisokat, hogy becsüljenek meg. Ekkor akkora döbbenet és ráébredés ült ki az arcukra, amit jól esett látni. Ezután máshogy néztek rám.”

„Amikor a nevem megjelent a folyóirat fizikai példányában. Ha kitaróbb lettem volna, akkor most lenne olyan kiadvány, amiben úgy szerepelne a nevem, hogy »a szöveget gondozta«. Sajnos arra már nem volt kapacitásom.”

„Sok, általam kedvelt művész bejött a galériába, akikkel én is beszélgethettem. Valamint nagyon sok könyvet vihettem haza – az volt kb. a kompenzáció a munkámért, és nekem ez akkor elég volt.”

„Volt lehetőségem egy szakmailag elismert alkotó önálló projektjének kurátora lenni, illetve saját projektet létrehozni olyan alkotókkal, akiket elismerem és személyesen is szeretek, ami szuper élmény volt. De igazából azokat a pillanatokat szerettem, ahol azt éreztem, egy csapat vagyunk és közösen gondolkozunk a hely ügyeiről, mert mind hiszünk benne, hogy jó ügyet képvisel.”

LEGROSSZABB ÉLMÉNY

„A második hónap után majdnem felálltam, mert az egyik munkatársam – nem hivatalosan a »felettem« – minősíthetetlenül beszélt egy gyakornoktársammal. Üvöltözés, megalázás, minden, ami elképzelhető. Bár nem engem érintett közvetlenül az ügy, mégis brutális gyomorgörcsöm volt ezután, nagyon rossz emlékeket hozott fel. Az érintett gyakornoktársammal sokat beszélünk az ügyről, ő valahogy végül el tudta tenni a dolgot magában. Megállapodtunk, hogy maradunk, mert a többi gyakornokot nagyon kedveltük.”

„Amikor tényleg csupán kiszolgáló személyzet voltam, aki odaviszi a kalapácsot, elmegy ebédért, leteríti az abroszt, elmossa a száz poharat vagy felseperi a galériateret.”

„Az, hogy folyamatosan azt éreztem: bármennyire is próbálkozom, soha nem fogok itt dolgozni, és bár elköteleződnék – mert hiszek benne, hogy ez egy olyan hely és projekt, ami egyensúlyban van az értékeimmel és a vágyaimmal –, rajtam kívül álló okok miatt nem tudok előrébb jutni, és valószínűleg el kell engednem, hogy fizetett munka lesz abból, amit most szenvedélyből csinállok. Más helyeken voltak egészen megalázó bor-és-pogácsa hostess élményeim, de ez egészen másfajta csalódás: látom, hogy lenne olyan munkakör, amiben jól érzem magam és elismernek, de pénzbeli hozadéka és megélhetés nem lesz belőle.”

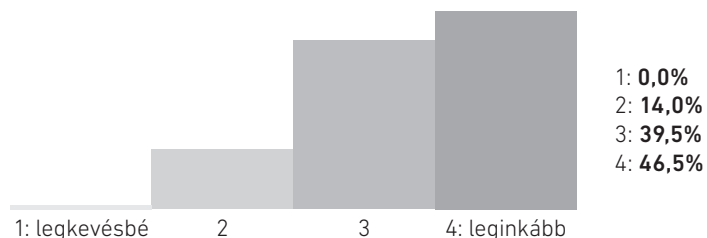
„Kb. 25 darab kétméteres polcot kellett cipelnem és összeszerelnem. Fél hatkor induló vonattal indultunk egy kis településre, hogy egy eseményen segédkezzek – vagyis dolgokat cipeljek és számítógépet csatlakoztassak a projektorhoz. Már nem emlékszem, előtte miben állapodtunk meg pontosan, de nem ebben. Vagy a felettesem rendszámtábláját kellett elpostáznom valahova külföldre, és becsomagolnom úgy, hogy nem biztosítottak hozzá eszközöket, hanem amit találtam az irodában.”

„Egyik feladat határideje december 25 volt – a visszajelzéseké is, ami alapján a feladatot el lehetett végezni –, ezért a karácsony estének egy részét azzal töltöttem.”

„Egy nagyon specifikus műtárgy működéséért felelőssé váltam, és volt, hogy az egyetemi órámról kellett elrohanjak, hogy megjavítsam. Úgy, hogy valójában nem értek hozzá.”

„Talán az, hogy a teremőr nénik életvezetési tanácsokat adtak. Ekkor éreztem azt, hogy olyan ember vagyok, akinek »ideje van az ilyesmire«.”

Szerinted a magyar művészeti gyakornoki rendszer mennyire osztályalapú hozzáférésű?

AJÁNLANÁD AZ INTÉZMÉNYT / PROJEKTET, AHOL GYAKORNOKOSKODTÁL?

„Nem, nem éri meg a befektetett energiát és munkát, de gaslightolnak, hogy kiváltságban van részed, és hálásnak kell lenned azért, hogy ingyen dolgozhatsz.”

„Nem. Abba fogod hagyni az egészséget, ha ráébredsz, milyen.”

„Nagyon toxikus közeg, és fiatal, tapasztalatlan emberként sajnos könnyen be tud hálózni. Ha így történik, akkor lehet, évekig benne ragadsz olyan munkákban, amiért amúgy egy másik szektorban ötször annyit fizetnének.”

„Nem, mert nem ad valódi tudást. Bort töltögetni vagy fénymásolni utcáról behívott ember is tud. Nem kell hozzá szakmai végzettség vagy érdeklődés – bár ezeket kérnek hozzá, szerintem alaptalanul.”

„Nehéz, mert magát az intézményt nem, de az ott dolgozók egy részét igen. Maga az intézmény úgy áll a gyakornokokhoz, amit sajnos megszokhattunk – munkakisajátítás, »örülj, hogy itt lehetsz« –, viszont a közvetlen felettesek már nem ezt a légkört erősítik, és valóban megbecsülték a munkánkat; transzparenssek voltak az intézmény felé abban, hogy mit végeztünk el mi és mit ők.”

„Valós munkát adnak az érdeklődéshez szabva, azonban esélytelen bekerülni mint fizetett szakember, tehát kettős érzésem van.”

HA EGY DOLGOT MEGVÁLTOZTATNÁL

„Legyen illegális az ingyenmunka. Mert ez igazából az.”

„Fizetés. Ne csak az számítson, hogy kinek a lánya vagyok, vagy melyik egyetemre jártam.”

„Legyen fizetés a munkáért, mint pl. a BME-n, ahol az öcsém mindig kapott. Legyen szakmai fejlődés, egyenrangúság; ha csak férfiak vannak az intézményben, a nő is »számítson valami« – installálni sem engedtek. Ne a szétszórt kurátor játékszere, agymenése legyenek.”

„Nincs szerződés nélküli munka! Legyenek konkrétak az elvárások és a keretek, és mindig lehessen valami alapján valahova fordulni, ha baj van.”

„Fizetett alkalmazottként is szarul fizetnek mindenhol; innentől kezdve semmi meglepő nincs abban, ahogy a gyakornoki rendszer működik. Előbb kellene változnia a munkaviszonnyal rendelkezők körülményeinek.”

„Mindenképp a pénzübeli kompenzációt vezetném be. A pályám elején évekig nem volt lehetőségem gyakornoki munkát végezni, és nem is tettem volna később sem, ha az egyetemen nem kötelező – pedig karrier szempontjából sajnos elengedhetetlen. Szóval aki rá van utalva arra, hogy állandóan fenntartsa magát, annak az ingyen végzett gyakornoki munkából való kimaradás a karrierjét is hátráltatja.”

„Valami olyan rendszer kialakítása, amely garantálja, hogy a gyakornokságban eltöltött idő nem vessz kárba. Ez lehet valamiféle támogatás, pénz, de valami bizonyosság is, hogy előre haladsz az életben.”

„Nem tudok választani a minimálbér bevezetése és a nepotizmus visszaszorítása között.”

„Ne lehessen kizsákmányolni a fiatalokat! Legyen általánosan bevezetett szabályozás a gyakornoki munkáról, védve a dolgozókat.”

